

LUDO HEYLEN

**DE
SCHOOL
VAN JE
LEVEN**

WAAR ELKE LES EEN
LEVENSLIS IS

**Lannoo
Campus**

Inhoud

INLEIDING

Het leven en de school 7

DEEL 1

Trek het leven binnen 14

HOOFDSTUK 1

Maak tijd om te luisteren naar levensverhalen
van anderen 16

HOOFDSTUK 2

Duik de natuur in 40

HOOFDSTUK 3

Geef je over aan de warmte van muziek 50

DEEL 2

Werk aan dynamiek 62

HOOFDSTUK 4

Vergelijk kinderen niet, normaal bestaat niet 64

HOOFDSTUK 5

Je aanpassen hoort erbij 86

HOOFDSTUK 6

Je kan niet 'niet leren' 106

DEEL 3

Werk aan competente kinderen en competent gedrag 124

HOOFDSTUK 7

Durf te leven 126

HOOFDSTUK 8

Leer omgaan met complexiteit 152

HOOFDSTUK 9

Gebruik je verbeeldingskracht 172

DEEL 4

Je emotionele balans 186

HOOFDSTUK 10

Goed in je vel 188

HOOFDSTUK 11

Niemand uitsluiten 206

HOOFDSTUK 12

Iedereen heeft recht op geluk 222

SLOTAKKOORD

Niet minder maar meer pret 230

EINDNOTEN 234

Inleiding

Het leven en de school

TEGENOVER DE KLEUTERSCHOOL STELLA NOVA IN ZWEDEN is brand uitgebroken.¹ Al snel komt de hulpverlening op gang, met een hels lawaai en sirenes en helikopters in de lucht. Wat doe je dan als kleuterschool? Sluit je de gordijnen, zet je leuke luide muziek op en probeer je de aandacht van de kinderen om te buigen naar spelletjes? Dat zal je wellicht niet helemaal lukken. Vooral ben je dan helemaal niet authentiek – zoiets voelen kinderen haarfijn aan. Ze hebben de sirenes toch al gehoord. Ze hebben ook de rook gezien. Verdoezelen heeft niet veel nut. De leraren van Stella Nova besluiten de gordijnen niet dicht te doen en gaan dicht bij de kinderen zitten. Zo zijn ze beschikbaar en kunnen ze hen zoveel mogelijk ondersteunen. Kinderen die bang zijn en willen wegstijgen of iets anders willen doen, kunnen dat. Kinderen die bezorgd zijn, kunnen steunen op de nabijheid van de volwassenen. De leraren weten ook dat de volgende weken heftig zullen worden. Ze moeten er absoluut zijn voor hun kinderen, meer nog dan daarvoor. Ze weten dat ze tijd zullen moeten uittrekken om de gevoelens van de kinderen te laten landen, zodat ze het een plaats kunnen geven en het kunnen begrijpen. De brandweer wordt uitgenodigd. Het korps vertelt over wat zich heeft afgespeeld en hoe het de brand onder controle heeft gekregen. Kinderen kunnen tekeningen maken of (met de hulp van de juffen) tekstjes schrijven om hun

indrukken ‘te uiten’. Er is een man omgekomen in de brand, kinderen leggen bloemen neer en Tilde (5 jaar) schrijft: ‘Lieve meneer, ik wilde niet dat jij doodging maar ik hoop dat je het goed hebt in de hemel.’

Het leven komt hier de school binnen. Je ervoor afsluiten kan je niet. Je kan er wel open over communiceren zodat kinderen de kans krijgen met hun angsten om te gaan. Als je doet alsof de brand niet bestond, blijft de angst aanwezig en vindt die geen uitweg. ‘*Give people a voice in their own language*’, zegt Paolo Freire.² Dat is wat hier gebeurt. Kinderen krijgen een stem en leren om te gaan met zaken die in het leven gebeuren, in een veilige context waar volwassenen er zijn om hen te ondersteunen en te begeleiden. Je sluit de wereld van de kinderen niet af voor alles wat moeilijk gaat of schijnbaar alleen voor grote mensen is. Je betreft kinderen erbij en zoekt hoe het verhaal naar hun mogelijkheden vertaald kan worden. Je bent er voor hen, naast hen, als professionals, die weten hoe je met gevoelens van angst, verdriet of boosheid kan omgaan. De brand aan de overkant is onmiskenbaar een beklievende ervaring voor de kinderen waar ze nog lang aan zullen terugdenken. Vooral hebben ze geleerd met onverwachte gebeurtenissen om te gaan en ze een plaats te geven.

Soms zijn leraren bezig met het afwerken van een programma. Dat is niet de essentie van de job. Het gaat erom jonge mensen in beweging te brengen, hun te laten zien wat belangrijk is, al dan niet binnen het denken van je vak, hen in te leiden in een nieuwe wereld die hen anders laat kijken naar de realiteit. Het gaat erom aan te haken bij de actualiteit waarbij de inzichten van het vak worden ingezet om gebeurtenissen in de wereld te duiden. Dat veronderstelt dat de wereld open verkend wordt en dat het denken niet beperkt wordt tot een inhoudelijk betoog maar net meer context krijgt. Dat betekent dat leraren op zoek

gaan naar verbindingen met het leven en hun handelen niet beperken tot een schools gebeuren. Hoe belangrijk de context daarbij is, laat het experiment van Joshua Bell zien. Joshua Bell is een wereldbepaalde violist. Hij treedt op in grote zalen en het kost je best wat geld om hem te zien spelen. Maar niet op 12 januari 2007. Vermomd met een honkbalpet brengt Bell in een metrostation in Washington D.C. hetzelfde repertoire als tijdens zijn grote concerten. Hij speelt ook op zijn Stradivarius, genaamd Gibson ex-Huberman, die gemaakt is in 1713 en naar schatting 4 miljoen dollar waard is. Van de 1097 mensen die hem kruisten in het metrostation, was er maar één die hem herkende en slechts zeven mensen stopten om te luisteren. Met zijn optreden van drie kwartier haalde hij \$32,17 op,³ een fractie van wat hij verdient met zijn concerten. Door de context van de metro herkenden mensen zijn talent niet. Velen gaven aan geen tijd te hebben – in een metrostation waar nota bene om de twee minuten een metro vertrekt naar dezelfde bestemming. Ook in het onderwijs zien leraren vaak door de leerplancontext (ze zijn bezig met het realiseren van leerplandoelen) het talent niet – of zeggen ze er geen tijd voor te hebben. Maar tijd is een kwestie van prioriteiten stellen. Misschien liggen die wel verkeerd.

Laat het leven ten volle binnenstromen in het onderwijs. Of laat het onderwijs naar buiten gaan om het leven ten volle te verkennen. Welke levens brengen jonge mensen binnen? Wat maakt hen zo rijk? Welke culturen vertegenwoordigen ze? Welke waarden dragen ze uit? Welke ideeën hebben ze? Waar dromen ze van? Wat zijn hun idealen? Hoe kijken zij naar de wereld? 'De school is geen voorbereiding op het leven. Het is het leven zelf.'⁴ School is meer dan enkel een wachtkamer voor het leven. Het belang van de kindertijd ligt in de kindertijd en niet bij de volwassene die eruit voortkomt als een economisch product.⁵ Kinderen

worden maatschappelijk te veel bekeken als een investering in de toekomst, terwijl in scholen natuurlijk vooral geleefd wordt. Dat is nodig ook. De kindertijd heeft zijn eigen waarde. Dat erkennen

Het belang van de kindertijd ligt in de kindertijd en niet bij de volwassene die eruit voortkomt als een economisch product.

vraagt een brede kijk op opvoeding en onderwijs. Het kan niet enkel gaan over wat opvoeding en onderwijs later voor de maatschappij moeten opleveren als *return on investment*. Zo worden

discussies nu te vaak gevoerd, ook door ouders. Studierichtingen worden enkel om hun economische waarde gekozen. Kinderen worden bij voorkeur klaargestoomd voor positief-wetenschappelijke richtingen, omdat daar later goed geld te verdienen valt. Er wordt veel verwezen naar 'later'. 'Is dit nu later? Is dit nu later als je groot bent? Is dit nu later? Ik snap geen donder van het leven. Ik weet nog steeds niet wie ik ben. Een diploma vol met leugens',⁶ zingt Stef Bos terugblikkend. De school heeft hem niet voorbereid op het leven.

De kindertijd is voor iedereen bijzonder. Het is nu meer dan ooit belangrijk die unieke tijd te waarderen in zijn eigenheid. Een tijd waarin je spelend het leven kan verkennen. Waarin je beetje bij beetje leert waar je mogelijkheden liggen en je ontdekt wie je bent. Samen met volwassenen en leeftijdsgenoten leer je hoe het eraan toegaat in de wereld en hoe je je er staande kan houden. Dat is een heel palet aan vaardigheden, niet enkel de bovenste vijftien centimeter van je hoofd kan dan aan bod komen. Het gaat om hoe je denkt maar ook hoe je voelt, hoe je kijkt en hoe je pijn verwerkt. Hoe je je enthousiasme vormgeeft en hoe je vrienden kan steunen. De wereld maken we samen een stukje beter: dat is de fundamentele levensles voor elk kind in de school. We laten niemand achter. We sluiten niemand uit. We hebben elkaar

nodig. Of je het wil of niet, de wereld komt de school binnen. De oorlog in Oekraïne kan je niet stilzwijgen als je om je kinderen geeft. Hun blikken vertellen alles en vragen dat je aandacht geeft aan het probleem. Zo brengen ze elke dag de wereld mee. Het is zaak die meegebrachte realiteit aandacht te geven. Leren gaat niet over het van buiten leren van handboeken, dus kan je je niet beperken tot wat in handboeken staat. Dan mis je diepgang, beleving en kracht in het jonge leven van kinderen. Bij leren gaat het altijd over het leren van het kind. Het leven leren. Om dat te kunnen moet je het 'leven' doordacht leven. Hoe ga je om met tegenslagen? Hoe leer je samenwerken met anderen? Hoe leer je je plaats te verwerven in een groep? Hoe leer je om te gaan met je gevoelens? Hoe leer je keuzes te maken?

De school van je leven maakt voortdurend verbinding met jou als persoon. Het gaat over jouw leren in jouw leven. Wat bepaalde gebeurtenissen met je doen, wanneer je echt floreert, waarin je het verschil maakt. Dat gebeurt natuurlijk niet alleen in de school. Dat gebeurt overal. Je voelt dat je leert, je voelt dat je groeit en je geniet ervan. Het leren heeft betekenis voor je. Je weet waarom je dingen doet zoals je ze nu doet. Elke stap in je leerproces heeft zijn waarde. Je leert terug te kijken op wat je doet, hoe je strategieën inzet, waar je hulp kan vinden als het alleen niet lukt. Je zoekt ruimte

om je talenten te ontdekken en je wil vanuit die talenten eigen projecten opzetten. Je werkt samen met deskundigen om je kennis nog verder te verdie-

pen. De wereld benader je met open geest en zuig je met volle teugen binnen. Je komt geregeld problemen tegen waar je niet zo makkelijk oplossingen voor kan bedenken. Dat vraagt wat hersenwerk en doorzettingsvermogen van je. Je voelt vreugde

Het gaat niet over hoe je je in de school staande kan houden.

Wel over hoe je in het leven overeind kan blijven.

en verdriet. Je voelt de band tussen leven en dood. Geen enkel aspect van het leven kan je ontlopen. Je moet erdoor om sterker en veerkrachtiger te worden. De school van je leven gaat over hoe je ten volle kan genieten van het leven, hoe je vaardiger wordt en wijzer. Hoe je gelukkig kan zijn en hoe je jezelf kan zijn. Het gaat niet over hoe je je in de school staande kan houden. Wel over hoe je in het leven overeind kan blijven.

In de volgende hoofdstukken vind je twaalf levenslessen die in de school van je leven thuishoren – ook in het schoolse deel van de school van je leven.

Deel 1

**Trek het
leven binnen**

It's my life
It's now or never
I ain't gonna live forever
I just want to live while I'm alive
It's my life

It's my life –Jon Bon Jovi

1

Maak tijd om te luisteren naar levensverhalen van anderen

IK HEB GROTE BEWONDERING VOOR ROLSTOELATLEET Peter Genyn. Vooral zijn laatste gouden medaille op de Paralympics in Japan in 2021 spreekt tot de verbeelding. Toen hij 45 minuten voor de race aankwam in het stadion, ontdekte hij dat zijn wheeler helemaal stuk was, met drie lekke banden en een kapot stuur.⁷ Duidelijk kwaad opzet. Wie het gedaan heeft, weet hij nog altijd niet. Genyn dacht even dat het over en uit was en dat hij niet meer zou kunnen racen, maar zijn entourage bleef kalm en haalde snel onderdelen van andere rolstoelen. De wheeler werd zo goed mogelijk raceklaar gemaakt en met ducttape aan elkaar geplakt. Genyn stuurde zijn wheeler daarop naar goud op de 100 meter. Achteraf verklaarde hij dat het voorval hem juist sterker heeft gemaakt.⁸ Het is in elk geval een huzarenstuk om in die omstandigheden de sprint te winnen voor olympisch goud. Het was zijn vierde paralympische medaille, de tweede in Japan. Vijf jaar eerder won hij in Rio de Janeiro twee keer goud, op de 100 en de 400 meter. Het zegt veel over hoe Genyn in elkaar zit. Hij is geen opgever, ondanks de vele tegenslagen in zijn leven.⁹ Op zestienjarige leeftijd brak hij zijn nek bij een verkeerd ingeschatte situatie. Hij dook in een zwembad met ondiep water, raakte verlamd aan zijn onderste en bovenste ledematen en werd de rest van zijn leven afhankelijk van een rolstoel. Tijdens zijn revalidatie kwam hij

in contact met rolstoelrugby en vond de sport die hij nodig had. Op dat moment stond die in België nog in de kinderschoenen, maar de ploeg groeide en Genyn nam met het team deel aan de Olympische Spelen in Athene (2004) en Londen (2012). Op het EK haalden ze zilver in 2003, goud in 2009 en brons in 2011. Door een val met zijn rolstoel liep Genyn in 2013 echter een zeer complexe beenbreuk op en was het onmogelijk geworden zijn rugbycarrière verder te zetten. Om zijn conditie te onderhouden ging hij wheelen en al snel bleek dat een goede keuze. Hij had er aanleg voor. Met veel wilskracht, doorgedreven training en aangepaste voeding kon hij opnieuw aan topsport doen. Hij won in 2016 het Vlaams Sportjuweel en in 2021 de Vlaamse Reus. ‘Sport heeft mij geholpen om er weer bovenop te komen. Ik leerde mensen kennen met dezelfde handicap en ik zag hoe zij zich wisten te redden. Daar stak ik veel van op. Sport gaf me weer een doel in het leven. Door mijn val was veel weggefallen en plots kijk je uit naar nieuwe dingen en wil je bijvoorbeeld mee naar wedstrijden en toernooien. Het trainen maakt je ook sterker en daardoor wordt het dagelijkse leven makkelijker. Ik kon bijvoorbeeld sneller met de rolstoel naar de bakker omdat ik aan kracht won. Sport is een uitlaatklep bij moeilijke momenten. Je mentaliteit is belangrijk. Je moet optimistisch blijven, vooruit willen en er het beste van maken. Je leven stopt niet met die rolstoel.¹⁰ De sterkste motivatie komt uit jezelf!’¹¹ Peter Genyn geeft lezingen over het verhaal van zijn leven,¹² met de bedoeling anderen te inspireren.

Ik vind verhalen zoals die van Peter Genyn bijzonder krachtig. Het leven van mensen boeit me, ik wil hun verhalen horen. Ik word geraakt door hun veerkracht en hun levenslust. Wellicht heeft dat te maken met de levensles die ik van mijn moeder meekreeg. Niet dat ze daar zoveel woorden aan wijdde, nee,

ze gaf ze door in de manier waarop ze in het leven stond. Ze liet altijd zien dat het leven zelf kostbaar is, ook dat van anderen. Dat je daar zorgzaam mee moet omgaan en het ook een privilege is om mensen te ondersteunen, omdat dat zin geeft aan je leven. Mijn moeder had vijf kinderen toen haar moeder/mijn grootmoeder door een beroerte verlamd raakte aan de benen. Ze twijfelde geen seconde en nam de zorg op voor haar moeder. Dat betekende voor dag en dauw opstaan, naar het naburige dorp rijden, haar moeder de nodige verzorging geven, de was en de plas doen, eten koken voor de rest van de dag, haar vader ondersteunen en dan tegen negen uur huiswaarts keren om een winkel te runnen als kleine zelfstandige en samen met mijn vader vijf kinderen groot te brengen. Mijn moeder hield echt van het leven. Ze leefde graag. Ze was graag bij anderen. De laatste vijf jaar van haar leven heeft ze veel tijd doorgebracht in ziekenhuizen en kroop ze meermaals door het oog van de naald. Maar ze klaagde niet. Ze toonde veerkracht en energie. Ze was vooral blij om de kansen die ze kreeg om wat langer te leven. Ze probeerde van elke extra morzel tijd het beste te maken, met open armen, ontvankelijk voor anderen. Je was altijd welkom bij haar. Ze had altijd tijd voor je, ook voor burens of vrienden. Ze keek altijd hoopvol uit naar een volgend gesprek, een volgende ontmoeting, een volgende fase in haar leven. Ze was niet bang om te veranderen en zich aan te passen toen haar bewegingsmogelijkheden beperkter werden. Dat is een levensles die in mijn vezels zit dankzij mijn moeder. Ik geef ze door aan mijn kinderen door het verhaal van hun *moemoe* levendig te houden. Moemoe: ‘Het leven is kostbaar. Het leven heeft zin en betekenis als je goed voor elkaar zorgt. Maak er het beste van, ondanks kleine tegenslagen.’

Wat terugkomt in veel levensverhalen is dat je de moed niet mag laten zakken. Elke tegenslag is een nieuwe kans. De zon zal de dag nadien weer opkomen. Dat betekent dat je ook niet bang mag zijn voor tegenslagen. Je moet er vooral durven voor gaan. Sommigen denken dat ze alles zo uitputtend moeten plannen dat dingen – althans op papier – niet kunnen mislukken. Ze ondernemen pas iets als ze zeker zijn dat het goed zal lopen. Maar het leven is complex en geeft je geen garanties. Je leert

Het is soms goed te verdwalen,
om zo een kortere weg naar huis
te vinden.

door stappen te zetten, door
te vallen en weer op te staan.
Onze grootste overwinning is
niet dat we nooit falen, maar
dat we telkens weer opstaan

als we struikelen.¹³ Als je iets probeert of onderneemt, doe je ervaringen op die je helpen met tegenslagen om te gaan. De conclusie is altijd dezelfde: leer uit je fouten, ga er positief mee om en dan komt het altijd goed, ook als het fout loopt. Het lukt altijd, zelfs als je de mist in gaat. Het gaat er namelijk om wat je met de situatie doet, hoe je je verdere stappen zet. Als je dan met open blik blijft kijken, zie je altijd onverwachte kansen die het hele project toch doen slagen. Dat heeft natuurlijk met je instelling te maken en met je flexibiliteit om snel te schakelen als het even tegenzit. Dan is het zaak te focussen op wat potentie heeft. Als je het niet probeert, kan er niets fout lopen, maar kan je ook geen onbekende wegen ontdekken. Het is soms goed te verdwalen, om zo een kortere weg naar huis te vinden. Wie niet waagt, niet wint. Wellicht heeft dat me altijd geprikkeld om kansen te zoeken waar anderen die niet zagen. Het leven heeft me geleerd dat ervoor gaan, het heft in eigen handen nemen en de juiste accenten leggen altijd tot een goed resultaat leiden. Het komt dus altijd goed! De doelen die je jezelf stelt mogen

best ambitieus zijn als ze ook aangepast zijn aan je mogelijkheden. Bij voorkeur liggen ze net buiten je comfortzone, zodat je moet stretchen, maar niet in die mate dat je compleet in de stresszone belandt. Als je erin slaagt die doelen te halen, geeft dat je leven richting en betekenis. Dan voel je dat je zinvol bezig bent en dat je groeit. Die boodschap hoor je voortdurend in de levensverhalen van anderen: geef je dromen niet op, blijf in je mogelijkheden geloven ondanks de tegenslagen, leid je eigen leven, durf ervoor te gaan. Het komt altijd goed in het leven, ook als het even niet goed komt!

Levenslessen in 3D

Op het internet¹⁴ vind je heel wat lijstjes met levenslessen: accepteer jezelf zoals je bent, kies relaties met mensen van wie je vrolijk wordt, vergelijk jezelf niet met anderen, plezier is onderschat, falen is prima, het gaat om relaties, het leven is nu, vriendschap vraagt onderhoud ... Als je ze leest, snap je wat bedoeld wordt, maar de boodschap blijft niet plakken. Het is platte tekst die niet leeft. Dat verandert helemaal als iemand zijn eigen verhaal vertelt. Als je een verhaal van echte vriendschap in beeld krijgt, snap je, of beter: voel je, helemaal waarover het gaat. De Franse film *Intouchable*¹⁵ vertelt het waargebeurde verhaal van de vriendschap tussen de verlamde aristocraat en schrijver Philippe Pozzo di Borgo en zijn verzorger Driss. Door een ongeval tijdens het paragliden moet Philippe op zoek naar iemand die hem in huis kan helpen. Hij neemt Driss in dienst, een jongeman uit de voorsteden van Parijs die net uit de gevangenis komt.¹⁶ Het lijkt de minst geschikte persoon voor de job, maar al snel gaat een hele nieuwe wereld open

voor allebei. De spontaneïteit en directheid van Driss maken zijn acties menselijk en tegelijk respectvol. Driss ziet Philippe als persoon terwijl de anderen vooral bezorgd zijn om Philippe als patiënt. Hij maakt dolle grappen, verzint leuke uitstappen en doet vooral normaal. Dankzij hem weet Philippe weer wat 'leven' is. Driss op zijn beurt leert zich te engageren en vindt betekenis in zijn leven. Het wordt een boeiende tocht. Ze vinden een middenweg tussen Vivaldi en Earth Wind & Fire, tussen het maatpak en het trainingspak. Het is een film die raakt. Aan het einde zie je de echte personen in beeld over wie de film gaat en voel je de warmte van hun vriendschap.

Heel wat culturen gebruiken verhalen om over het leven te vertellen. Het onderstaande verhaal vertel ik geregeld op vormingen. Ik vraag mijn toehoorders dan wat voor hen echt belangrijk is in het leven en in het onderwijs. Wat zijn dingen die voor hen bovendrijven? Waarom doen ze de dingen die ze doen?

*Op een dag vroegen de mensen aan de wijze: 'Vertel ons over het leven.'*¹⁷ *De wijze bekeek hen één voor één aandachtig en zette een glazen pot op tafel. Daarna nam hij een twaalfstal stenen en legde die zorgvuldig in de pot. Toen die gevuld was, vroeg hij aan de mensen: 'Is deze pot vol?' 'Ja, natuurlijk is hij vol', antwoordden ze. Daarop nam de wijze kiezelsteentjes. Zorgvuldig gooide hij ze over de grote stenen. De kiezels vielen tussen de stenen door tot op de bodem van de glazen pot. Opnieuw vroeg hij: 'Is de pot vol?' Zonder uitzondering antwoordden ze: 'Ja, nu is de pot vol.' Daarop nam de wijze een zakje met zand, dat hij aandachtig in de grote glazen pot goot. Het zand vulde de plaats tussen de grote stenen en de kiezelsteentjes. De wijze vroeg nog maar eens: 'Is de pot vol?' Enkele slimme mensen begonnen het te begrijpen en zeiden dat de pot misschien niet vol was. 'Goed', antwoordde de wijze en hij nam een kruikje met water*

en vulde de glazen pot tot aan de rand. Daarop keek hij de mensen aan en vroeg: 'Welke grote waarheid toont dit experiment ons?' De moedigste onder de toehoorders antwoordde: 'Het toont aan dat het leven nooit zo gevuld is als we wel denken, en dat er, als we echt willen, altijd nog wel wat bij kan.' 'Ja,' zei een ander, 'als ik alles wat beter organiseer, komt er wel nog een gaatje vrij om méér dingen te doen.' 'Neen,' antwoordde de wijze, 'daarover gaat het niet. De grote waarheid die in dit experiment schuilt, is de volgende: als je niet eerst de grote stenen in de pot doet, krijg je ze er achteraf nooit meer in.' Het werd stil. De wijze voegde eraan toe: 'Welke zijn de grote stenen in je leven? Je gezondheid? Je familie? Je vrienden? Je dromen? Eerlijkheid? Trouw? Medeleven? Denk eraan: als je meer belang hecht aan kleinigheden zoals het zand of het water, zullen zij alle plaats in beslag nemen en blijft er geen tijd meer over voor wat écht belangrijk is.'

Wat zijn jouw grote stenen waarmee je altijd begint in de opvoeding van je kinderen, in het onderwijs van je leerlingen, in het werk, in je omgang met anderen? Welke grote stenen bepalen je handelen? Waar wil jij de meeste klemtoon op leggen? Wie ben jij? Welke waarden bepalen je handelen?

De verbindende kracht van levensverhalen

Een van de meest beklievende ontmoetingen die ik gehad heb met een leraar is die met Toshiro Kanamori. Je zag meteen wat soort persoon hij was. 'Er zit geen blaadje tussen', zouden ze in Nederland zeggen. Hij was zo authentiek als wat. *What you see, is what you get.* Je voelde onmiddellijk waar hij naartoe ging. Elk detail, elke situatie greep hij aan om er een groter verhaal van

te maken, met duidelijke relevantie voor het leven. Hij sprak met zijn hele zijn. En al verstond ik de woorden niet – hij sprak enkel Japans, gelukkig was er een vertaler – ik begreep zijn taal wel. Het was de taal van een leraar die met zijn kinderen op stap ging om te genieten van het leven, om de waarde van het leven te ontdekken, om te weten hoe het leven in elkaar zit en hoe je daarin een plaatsje kan verwerven.

Meester Toshiro Kanamori wilde dat ‘het leven’ onderdeel was van zijn lessen.¹⁸ Op een dag nodigt hij Sasaki uit die zwanger is. De enorme bolle buik is een indrukwekkende verschijning en de kinderen (derde/vierde leerjaar) beginnen al snel vragen te stellen: ‘Is dat niet heel zwaar?’ ‘Hoe doe je dat met slapen?’ ‘Heeft de baby het moeilijk?’ Het kindje ligt in stuitligging en dus vragen de kinderen wat dat is, en ook wat stuitgymnastiek is. Ze horen voor het eerst dat het best lastig is leven in je lichaam te dragen. Er komt geen einde aan hun nieuwsgierigheid. De moeder geeft aan dat ze lang getwijfeld heeft om het kindje te houden. Ze had al verschillende kinderen en haar omgeving was niet enthousiast over de zwangerschap. Ze kan dus niet echt laten zien dat ze er blij is mee is. Bij haar vertrek raken enkele kinderen de buik aan en zeggen: ‘Hoor je ons? Kom er snel uit! We wachten op je.’ Het doet de moeder ontzettend veel deugd dat de kinderen enthousiast uitkijken naar de geboorte van haar kindje. Niet veel later wordt het gezond geboren. De klas schrijft de moeder een brief en een paar weken later komt ze langs met haar baby. De kinderen hebben hun best gedaan om rammelaars en cadeautjes te maken.

Kinderen leren hoe het leven begint en ervaren het verlangen naar nieuw leven. Maar geboorte en dood zijn in essentie geen twee aparte werelden. Dat heeft Kanamori ook ondervonden in zijn eigen leven, met twee kinderen die nog voor de geboorte